

TOT VA COMENÇAR AMB JOAQUIMA DE VEDRUNA

150è Aniversari El Carme-Vedruna Manlleu

M.Teresa Llach ccv.

.....

Encara no havien passat dos anys de la mort de la Fundadora, Joaquina de Mas i de Vedruna, que la seva successora, Paula Delpuig, inaugurava el Col·legi de Manlleu.

No costa gaire adonar-se que **tot va començar amb Joaquina de Vedruna**. Sense ella, la seva vitalitat, la seva audàcia, el seu mirar endavant, nosaltres, les que avui ens diem Vedrunes, no hi fórem, ni cap de les obres que amb més o menys encert hem anat realitzant des d'aquell tret de sortida que va ser l'inici tan humil de la Congregació el 1826. Avui, no cal dir, no estariem aquí celebrant aquesta efemèride ensems manlleuencs i vedrunes.

Per això sembla adient acostar-nos a la figura de la Fundadora. Ho farem de forma comprimida i audiovisual, a través d'un vídeo de 15' de durada en el que la conjunció d'imatge, paraula i música ens farà entrar, d'una banda, a la casa de Joaquina, el Manso Escorial, i d'altra donarà un breu coneixement de la vida, obra i missatge d'una dona del segle XIX, ben nostrada, que va preferir l'obertura al tancament, el servei generós a la comoditat, nedar a contracorrent més que no pas deixar-se ofegar per les rutines del seu temps. Al final, també haurem percebut el dinamitzador de la seva existència.

El vídeo que acabem de veure, no ho diu tot ni de bon tros, però ens obre unes escletxes per a fer unes quantes consideracions. Avui més que mai sabem com marca a la persona la infància viscuda. La de Joaquina l'hem enllestida passant del bateig al casament. Hem vist la pica baptismal d'una església, el Pi, tan emblemàtica per Barcelona i per la família Vedruna.

Joaquina va tenir una infància feliç. Era la cinquena entre vuit germans. Procedent d'una família benestant i culta, amb el pare procurador causídic. Rebé una educació cristiana al si de la família, afavorida pel clima social de les darreries del XVIII. El seu nivell d'instrucció va ser superior al de la majoria de noies de l'època. La rebé a casa a través d'algun preceptor. Però va tenir ocasió de conèixer els efectes de l'analfabetisme especialment el de la noia. Era tan crescut que si el 90 per cent de la població era analfabet, del 10 % restant, només l'1% corresponia a les noies.

La Real Cèdula de 1783, l'any del naixement de Joaquina de Vedruna, institueix l'escola gratuïta per a nenes pobres – que eren la majoria- i les matèries d'ensenyament són lectura, catecisme, labors ordinàries. Tot i ser tan feble el seu contingut, en prou feines va tenir aplicació exacte. Tot i així van proliferar les anomenades “costures” en el mateix domicili de la mestra.

La Real Cèdula prescriu:

que los padres ricos aporten “cantidades moderadas” para el sostenimiento de las profesoras y exigen a éstas como condición para su magisterio: ser de buenas costumbres; conocer la doctrina cristiana; saber leer aunque no necesariamente, saber coser.

O sigui que la mestra de nenes podia ser perfectament analfabeta.

Joaquina va conèixer la vessant hospitalària en el mateix carrer de casa seva, el de l'Hospital, on hi havia el “modèlic” de la Santa Creu, tota una institució ciutadana des del segle XIV. Modèlic és un dir, quan s'escorcolla una mica en les seves mancances, però valia per via de comparació. La mare de Joaquina va voler que els fills descobrissin que a la vida no tot són flors i violes i s'acostumessin a fer serveis als més desvalguts, per aquest motiu els malalts de l'hospital eren un col·lectiu a propòsit per visitar, escoltar, fer mínimes prestacions sanitàries.

De Joaquina de Mas pel seu matrimoni amb Teodoro, l'hereu del Manso Escorial, podem dir que va viure un amor reeixit, però hi havia moltes turbulències a l'entorn més immediat. Ja s'ha dit que va ser mal rebuda pels sogres, que volien una “pubilla rica” per eixugar els plats que s'arrossegaven de lluny i que van durar molts anys, van ser un flagell, pel marit i després per la seva viuda. Va experimentar el dolor de la mort de tres fills, però també l'alegria dels que anaven venint i creixent.

L'entorn més llunyà, l'imperialisme de Napoleó i la incompetència de la monarquia d'Espanya els tocà de ple, no eren excepció; com ells centenars de milers en foren afectats. Va ser la guerra del francès, amb tot el que això suposà per a la població de saqueigs, tributs de guerra, camps improductius, per no dir més. - Vic patí varies ocupacions.

La mort prematura i força sobtada del marit per causa d'una tisi galopant, després de 16 anys de matrimoni, a més del sofriment que comportava, posava a Joaquina es una situació més desprotegida, i certament més responsable. I és en aquesta vessant educativa pel que fa als fills .....

La pedagogia de Joaquina, no prové dels llibres, ni s'expressa en tractats sobre el tema. La va afaïçonant des del dia a dia, pujant els fills, assumint el paper de pare i mare, tan distingits aleshores i que li cal integrar. Sis fills de tirada diferent: hi trobem els de temperament apàtic, o apassionat o

naturalment equilibrat, o marcadament pietós. Uns són més llestos, altres més obtusos. Uns més decidits, altres més acoquinats. I així una variada gamma.

Si no va escriure llibres es pot dir que no va tenir mandra de fer cartes. Quina sort la seva cultura per poder expressar-se per escrit en català i castellà. És altament comunicativa i el nombre de les conservades, 172, és prou eloqüent sobre tot quan se'n troben 36 del mateix any adreçades al noi a la jove, i a les nenes.....

La temàtica epistolar, variada, com s'ha indicat al vídeo, ja mostra que pot passar del més espiritual, l'amor i la confiança en Déu, al més material, la tramesa de llonganisses o el problema dels diners, que no té, per fer front a pagaments derivats de les terres o dels plets. D'aquest rica i variada comunicació se'n desprèn també el valor que dona als llibres, en parla sovint d'aquest i de l'altre, i l'interés que té per l'aprenentatge de les filles petites. *Que la Teresa procuri escriure aviat, que me pugui fer una carta i, quan estarà amb mi, us podrà escriure a vosaltres* (li diu al fill). Un exemple, divertit però significatiu: *escriuiu molt o poc, tots, que vull veure lletra de tots, fins del Lluïset*. En Lluïset, el nét, tenia 9 mesos, sens dubte volia que agafant-li la mà li fessin escriure unes ratlles per l'àvia.

Com havia copsat la importància de llegir i escriure! En prou feines ens adonem de com queden tancats els horitzons quan no es pot accedir a aquesta forma de comunicació. Aquest valor l'encomana a les filles fins el punt que la mare escriu que la petita, M. Carme, *ja ha comprat unes Beceroles per en Lluïset, a més d'enviar-li moltes abraçades*. Faig un incís pedagògic, la cura que té Joaquina de que la nena, de nou anys, no tingui gelós del nebot i es nota com motiva el paper que li correspon com a tieta, respecte del nadó. Com a mostra ...

Unes paraules sobre la Fundadora. Joaquina mai no abdica del passat ni per criteri, ni per dedicació als fills que la seguiran tenint a prop fins el darrer moment, i de totes les maneres que les circumstàncies d'uns i altres reclamin. Ella suma sempre, i afegirà una altra faceta, la del lliurament a la vida consagrada a Déu, des de la peculiaritat de la Vida religiosa, que no és ni millor ni pitjor que altres maneres de viure en cristià – la qualitat rau en la coherència dels compromisos contrets-.

Però la vida de Joaquina com a religiosa, sí que té una característica que, en aquell moment era força novedosa. Consagrar-se a Déu i al servei dels germans en unitat indissoluble; i als homes i dones del seu temps des d'una mirada concreta, expansiva i realista: *Voldria posar remei a totes les necessitats dels pobles*. En aquella situació històrica aquest 'posar remei' té una aplicació explícita: l'educació de les noies, i la tasca sanitària en relació

als malalts. I en uns i altres mirant preferentment les persones més mancades i en tota la seva integritat, física, psíquica i espiritual.

Joaquima és una dona possibilista: La Llei de Beneficència de 1822 li permetrà entrar en Hospitals Municipals. Joaquima gestionarà les condicions amb els Ajuntaments. Si mirem el seu desplegament en el temps, veurem que l'atenció sanitària serà predominant en les primeres fundacions: Tàrrrega, Solsona, Manresa, Cardona y Berga. Cal dir que sempre Joaquima s'hi fa present perquè les GG. són demanades per l'administració civil que vol millorar l'estat de postració d'uns hospitals molt mal atesos per un personal mal pagat, gens preparat i ni tan sols mitjanament vocacionat, El bon fer de les GG. serà la millor publicitat.....

D'aquestes poblacions esmentades, a Cardona començarà allò que després serà una felix conjunció. El servei a l'hospital i la tasca educativa.

A Cardona, en concret a l'entrada de l'escola, que sempre es feia físicament per una porta diferent a la de l'hospital, la Fundadora volgué posar-hi una làpida, encara existent, que diu: Casa de Educación, 1832.

L'accés a l'escola pública la fa emparant-se en el Pla Calomarde de 1825. El Pla demana a Juntes i Ajuntaments la creació d'escoles de primera, segona, tercera i quarta classe. També exigeix a les mestres, ara sí, que sàpiguen llegir en llibre imprès!

En l'obra de Joaquima hi ha un tall que només citaré, que va de 1840-1843, en que per causa de la ideologia política del fill i en absència seva, ella en queda directament afectada. Si al vídeo hem vist de passada la presó on va patir una estada de cinc dies, el cert és que, finalment, després de molts esdeveniments que no fan al cas, acaba ella i les GG. més joves de Vic, exiliades a Perpignà per tres anys. Després del retorn ve la represa, el noviciat es refà i les fundacions proliferen ara sí, amb una majoria de comunitats amb doble vessant sanitària i docent. D'aquestes se'n comptaran 12, més 4 que seran únicament amb dedicació a l'hospital .

Hospital i escola es beneficien mútuament perquè s'assegura l'habitatge per a les GG. d'escola, i l'hospital, molt mancat econòmicament, queda afavorit per les retribucions que les GG. educadores reben per mòdiques aportacions d'alumnes de pagament dins la majoria gratuïta. Un altre benefici per l'escola, és que Joaquima pacta amb l'ajuntament que amb el sou d'una mestra hi visqui una comunitat de tres GG. D'aquí se'n deriva una atenció a les nenes separant petites, mitjanes i grans, amb la qual cosa, i sense soroll, esdevé una graduada pràctica amb el corresponent resultat positiu per a les alumnes.

Les Cases de Caritat, de Barcelona, Vic, i Sabadell completen aquella dedicació al món de la marginació que la Fundadora portava al cor, des d'una mirada evangèlica, humaníssima, i que sabé contagiar a aquell nucli congregacional en expansió.

Vull destacar la preparació a que estaven sotmeses les GG. en el Noviciat. En això es pot afirmar que Joaquima s'anticipa a la creació de les escoles Normals de Magisteri que, creades el 1845, a Catalunya, no existeixen fins a 1848 i encara per a mestres de nens.

Una ullada a les cartes a la Mestra de Novícies o a elles mateixes deixa ben evidents quins són els seus objectius: De moment vol una formació general, sense especialització. Val a dir que aleshores l'especialització tampoc formava part ni de bon tros dels requisits per al treball. En tot cas, el que Joaquima demana per a les novícies està per damunt de les senzilles Escoles de Magisteri que es crearan. Tampoc no estalviava a les GG. que després dedicaria a l'ensenyament, les pràctiques que realitzaven a l'escola gratuïta a tocar del Noviciat, que complia així dos objectius: per a les futures educadores i en benefici de nenes sense instrucció ni diners.

L'estil de la seva pedagogia, ben assumible en els nostres dies, està centrat abans que res en l'estimació, en la atenció individualitzada, veient que cal ajudar a desenvolupar les possibilitats de cada persona, que són ben pròpies, que la responsabilitat és un valor de primera categoria, i el treball un hàbit indispensable. Per a ella la persona humana estimada per Déu té una dimensió espiritual única que cal conrear, i tot plegat, amarat d'un clima d'alegria, que no desdiu de la capacitat d'afrontar el sofriment i el dolor inherents a la nostra condició.....

La torxa de Joaquima a la seva mort el 28 d'agost de 1854, passa a les mans de Paula Delpuig. Paula, que és en alguns aspectes una antítesi de Joaquima. Per exemple, la procedència social És filla d'una família senzilla de pescadors de Malgrat. Però analfabeta encara, la seva dèria era crear ensenyança per a les nenes i ho volia fer amb una incipient vocació religiosa fundant si calia una nova forma de vida consagrada. Era tan mal vist que una noia aprengué a llegir i escriure en aquell món tancat que, amb bon encert, el mossèn del poble li recomanà anés a Barcelona on tot seria més fàcil. Així va ser i així casualment es va conèixer amb la Mare Joaquima de Vedruna a la Rambla de Barcelona.....

Com a germana i superiora tingué per destí la Casa de Caritat de Vic, on la seva funció esdevé increïble i mai tan ben dit quan coneixes el seu lliurament, la seva abnegació, i la seva fermesa en defensar els interessos dels desvalguts.

Segona superiora general de l'Institut, en un govern de 35 anys, arribà a instaurar 111 comunitats. I a detectar de manera efectiva, les noves necessitats: ensenyança d'adultes obreres, amb classes dominicals, parvularis, cases d'òrfenes, un món assistencial dels sectors més deprimits, La Llei Moyano de 1854 i les seves aplicacions posteriors faria més extens el ventall d'ensenyances, encara que sempre en inferioritat de condicions per a la noia. Paula Delpuig implanta l'Institut més enllà de les fronteres de Catalunya. Després de l'establiment a Manresa, i Granollers, obre una comunitat a Madrid. La quarta fundació és el col·legi de Manlleu l'11 de maig de 1856. L'any 1881 les GG. passen a servir un hospital provisional a l'altra banda del carrer, que més tard donarà origen a l'hospital de Sant Jaume, el 1903, on hi anirà una segona comunitat. Però tot això ....

Si hem començat amb el vídeo acabo referint m'hi novament perquè les escletxes que obre, s'il·luminen quan es pot fer atenció als elements simbòlics que conté, i quan ens permet connectar amb l'avui des d'una ràpida desfilada final de la presència Vedruna amb imatges més llunyanes de El Perú, El Congo, Eritrea, L'Índia, Santo Domingo, Filipines, on el somriure dels nens del carrer, de Manila, són alhora un signe d'esperança i una crida a totes i tots el qui des de l'àmbit Vedruna aquí i arreu, mirem de fer present i actual tot allò que començà amb Joaquina des del Manso Escorial.....

L'escola El Carme-Vedruna de Manlleu, és també una realitat oberta i propera, antiga i actual, i avui ho celebrem.